

13–14 metų mokinius pasirinkti futbolą ir treniruotis skatinančių veiksnių ugdomoji raiška

*Doc. dr. Donatas Gražulis, prof. dr. Darius Radžiukynas, Šarūnas Beivydas
Lietuvos edukologijos universitetas*

Santrauka

Tyrimo tikslas – nustatyti 13–14 metų mokinių pasirinkti futbolą ir treniruotis skatinančių veiksnių ugdomąją raišką. Tyrimo objektas: „Ateities“ sporto klubo 13–14 metų futbolininkai ($n = 20$). Tyrimo metodai: anketinė apklausa, matematinė statistika. Apsispręsti pasirinkti ir kultivuoti konkrečią sporto šaką mokinius skatina socialiniai, sportiniai interesai, noras atskleisti savo žinias, gebėjimus, įgūdžius, mokėjimus, vertybines nuostatas sportinėje veikloje ir ugdyti asmenybę, siekti sportinės reprezentacijos. Pažymėtina, kad treniruotis skatinantys veiksniai pasirenkant įvairias sporto šakas turi bendrų ir skiriamųjų požymių, priklauso nuo sporto šakos specifikos, amžiaus, lyties, sportinio meistriškumo. Iki šiol dar mažai tyrinėta, kokie veiksniai skatina 13–14 metų mokinius pasirinkti futbolą.

Tiriant nustatyta, kad 13–14 metų mokiniai futbolą pasirenka daugiausia patys (65 %), patinka futbolo varžybos (40 %), žaidimo technika (40 %), mažiau sekė garsių futbolininkų pavyzdžiu (25 %), nedaug dėl sporto šakos populiarumo (25 %), nedaug kam patarė tėvai (20 %), mažai ką pakvietė treneris (10 %). Ryškiausiai treniruotis skatina noras pakliūti į nacionalinę rinktinę (85 %), populiarių klubą (75 %), dalyvauti varžybose (70 %), noras būti sveikam ir stipriam (80 %), įgyti naujų įgūdžių (70 %), bendrauti (50 %), turiningai praleisti laisvalaikį (55 %), įdomios treniruotės (55 %), geri santykiai su draugais (45 %), ateities materialinė gerovė (50 %).

Futbolo treniruotėse, apklaustųjų nuomone, stiprinama sveikata (90 %), ugdomas gebėjimas sutelkti dėmesį ir jėgas siekiant tikslo (70 %), mokoma sąžiningai ir atsakingai vykdyti užduotis (70 %), drąsiai ir atkakliai veikti (50 %), savarankiškai kritiškai vertinti nesėkmes (40 %), valdyti elgesį ir emocijas (40 %), ieškoti nesėkmės priežasčių (35 %), ieškoti trenerio (35 %) ir tėvų (30 %) paramos ir kt. Jauni futbolininkai teigia, kad svarbiausios ugdomos vertybės, padedančios siekti geresnių sportinės saviraiškos ir saviugdodos rezultatų, yra išvermingumas (80 %), darbštumas (60 %), ryžtingumas (50 %), atsakingumas (45 %), drąsa (40 %).

Tyrimo duomenimis, 90 % futbolininkų tiki, kad gali pasiekti gerus sportinius rezultatus, 75 % džiaugiasi, kad turiningai leidžia laisvalaikį, 70 % patenkinti, kad turi mėgstamą užsiėmimą, 35 % – kad ugdo savarankiškumą.

Raktažodžiai: futbolas, jaunieji futbolininkai, treniruotis skatinantys veiksniai, ugdomoji raiška.

Išvadas

Lietuvos vidurinėse mokyklose, gimnazijose egzistuoja dvi pagrindinės ugdymo formos: formalus ir pasirenkamasis ugdymas. Pasirenkamąjį ugdymo tikslas – ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių asmeniui tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius. Viena iš pasirenkamąjį ugdymo sričių yra sportas. Lietuvos kūno kultūros ir sporto departamento duomenimis, pagal populiarumą futbolo žaidimas tarp mokinių užima antrą vietą po krepšinio.

Futbolas šiuolaikinėje visuomenėje yra integruotai veikiantis sportinis, socialinis, kultūrinis, ekonominis žmonių kūrybos fenomenas. Futbolo žaidimas yra sudėtinga žaidėjų sportinio, mechaninio ir biologinio judėjimo sistema, kurios išskirtinis požymis – specialūs judesiai ir veiksmai su futbolo kamuoliu ir be jo. Pagrindinis judėjimo tikslas pra-

tybose ir varžybose – įgyti erdvės ir laiko pranašumą prieš varžovą (-us) ir atlikti tikslius judesius (Gražulis, 2013; Radžiukynas, 2013).

Futbolas padeda veiksmingai ugdyti asmenybę. Skatina darnų vystymąsi, komunikavimą, bendradarbiavimą, mokymąsi mokyti, kultūrinį sąmoningumą, žalingų įpročių prevenciją, sveiką gyvenseną. Sudaromos geros sąlygos mokinių asmeninių ir sportinių kompetencijų raiškai (Gražulis, 2013). Nustatyta, kad futbolininkų ugdymo programos ir mokyklų švietimo programų sąveika leidžia siekti tobulesnio futbolininkų rengimo (Stratton et al., 2004). Vadinasi, aktualu ir ateityje tirti, kokie veiksniai skatina mokinius pasirinkti futbolą ir treniruotis, atskleisti šių veiksnių ugdomąją raišką.

Veiksniai, skatinantys mokinius pasirinkti futbolą ir treniruotis, Lietuvoje tiriami nuo 2013 m., tačiau vienos komandos žaidėjus treniruotis skatinantys veiksniai mažiau žinomi.

Hipotezė: tikėtina, kad 13–14 m. mokiniai turi kryptingus pasirinkti ir treniruotis skatinančius veiksmus, kurie atskleidžia jų sportinius socialinius poreikius, vertybinę orientaciją ir treniruotųjų ugdomąją raišką.

Tyrimo tikslas – nustatyti 13–14 metų mokinių pasirinkti futbolą ir treniruotis skatinančių veiksmių ugdomąją raišką.

Tyrimo metodai:

Anketinė apklausa. Anketinės apklausos metodu nustatyti 13–14 metų futbolo mokyklos „Ateitis“ komandos futbolininkų (n = 20) pasirinkti futbolą ir treniruotis skatinantys veiksniai (Gražulis, 2013).

Statistinė analizė. Nustatytas tiriamųjų atsakymų į klausimus procentinis pasiskirstymas.

Tyrimo rezultatai

Tiriant nustatyta, kad 65 % apklaustųjų futbolininkų pasirinkimą žaisti futbolą lėmė jų pačių apsisprendimas. 40 % apklaustųjų futbolą pasirinko todėl, kad patiko futbolo varžybos ir futbolo žaidėjų technika. 25 % pasirinkimą žaisti futbolą lėmė noras sekti garsių futbolininkų pavyzdžiu. 25 % respondentų futbolą pasirinko, nes juos paveikė šios sporto šakos populiarumas, 20 % patarė tėvai, 10 % pakvietė treneris. Mažą įtaką futbolo sporto šakos pasirinkimui turėjo treniruotes lankę jų broliai ar seserys, sporto mokyklos buvimas šalia mokyklos ar namų, draugų pavyzdys (5 %) (1 lentelė). Beveik jokios įtakos 13–14 metų respondentams futbolo sporto šakos pasirinkimui neturėjo kūno kultūros mokytojo, medikų rekomendacijos, spauda, televizija, reklama.

1 lentelė

Futbolą pasirinkti skatinantys veiksniai (proc.)

	Taip	Iš dalies	Ne
Apsisprendžiau pats, be niekieno įtakos	65	20	10
Patiko futbolo varžybos	40	35	25
Patiko futbolo žaidėjų technika	40	20	40
Sekiau garsių futbolininkų pavyzdžiu	25	45	25
Paveikė šios sporto šakos populiarumas	25	25	45
Patarė tėvai (tėvai norėjo, kad lankyčiau futbolo treniruotes)	20	35	40
Pakvietė futbolo treneris	10	15	70
Sekiau draugų pavyzdžiu (treniruotes lankė mano draugai)	5	20	70

Treniruotis skatina daug kitų socialinių, kultūrinių veiksmių, lemiančių asmenybės ugdymą, saviraišką, bendravimą. Jaunuosius futbolininkus treniruotis labiausiai skatino noras pakliūti į nacionalinę rinktinę (85 %), noras būti sveikam, stipriam (80 %), noras pakliūti į žinomą, populiarių klubą (75 %), noras dalyvauti sporto varžybose ir įgyti naujų įgūdžių (70 %), įdomios treniruotės (55 %), turiningas laisvalaikis (55 %), bendravimas su kitais sportininkais (50 %), geri santykiai su treneriu (40 %), materialinė gerovė (50 %), nuoširdūs ir draugiški santykiai su komandos draugais (45 %), noras būti žinomam ir gerbiamam (40 %), noras praplėsti savo žinias (30 %), noras turėti daugiau draugų (25 %) (2 lentelė).

2 lentelė

Treniruotis skatinantys veiksniai (proc.)

	Taip	Iš dalies	Ne
Noras pakliūti į nacionalinę rinktinę	85	5	10
Noras būti sveikam, stipriam	80	15	10
Noras pakliūti į žinomą, populiarių klubą	75	15	10
Noras įgyti naujų įgūdžių	70	30	
Noras dalyvauti sporto varžybose	70	20	10
Įdomios treniruotės	55	40	5
Noras laisvalaikį užpildyti turininga, aktyvia veikla	55	30	15
Patinka bendrauti su kitais sportininkais	50	45	5
Ateities materialinė gerovė (pinigai, automobilis, būstas ir kt.)	50	35	15
Nuoširdūs ir draugiški santykiai su komandos draugais	45	40	15
Patinka su sporto veikla susijusios kelionės	40	50	10
Gerai santykiai su treneriu	40	45	15
Noras būti žinomam ir gerbiamam	40	40	20
Noras praplėsti savo žinias	30	55	15
Noras turėti daugiau draugų, bendraminčių	25	60	15

Jaunieji futbolininkai patvirtino treniruotųjų universalią asmenybės ugdomąją raišką. Ji sustiprina pasitikėjimą savimi, padeda valdyti elgesį ir emocijas, ugdo gebėjimą numatyti savo elgesio padarinius, padeda įveikti stresą, moko savarankiškai, kritiškai vertinti nesėkmes, ieškoti nesėkmės priežasčių, trenerių paramos, ugdo saugaus elgesio įgūdžius.

90 % apklaustų futbolininkų mano, kad futbolo treniruotės ir varžybos stiprina jų sveikatą, 70 % – ugdo gebėjimą sutelkti dėmesį ir jėgas siekiant tikslo bei moko sąžiningai ir atsakingai vykdyti užduotis. Pusės apklaustųjų (50 %) nuomone, futbolo treniruotės ir varžybos moko drąsiai, atkakliai veikti. Šiek tiek mažiau tiki, kad jos sustiprina pasitikėjimą savimi (45 %), padeda valdyti savo elgesį ir emocijas (40 %), moko savarankiškai ieškoti nesėkmių priežasčių (35 %), moko saugoti žaidimo ir treniruočių aplinką (35 %), ugdo gebėjimą ieškoti paramos ir priimti trenerių paramą (35 %). 30 % respondentų teigė, kad futbolo treniruotėse ir varžybose ugdomas gebėjimas ieškoti paramos ir priimti tėvų paramą. Respondentams taip pat yra svarbus ugdomas gebėjimas ieškoti paramos ir priimti draugų paramą (20 %) bei saugaus elgesio įgūdžių ugdymas (20 %) (3 lentelė).

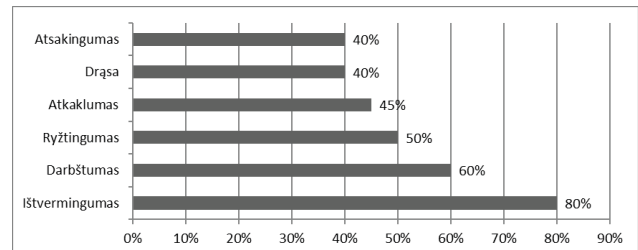
3 lentelė

Treniuočių ugdomoji raiška (proc.)

	Taip	Iš dalies	Ne
Stiprina sveikatą	90	10	
Moko sąžiningai ir atsakingai vykdyti užduotis	70	30	
Ugdo gebėjimą sutelkti dėmesį ir jėgas siekiant tikslo	70	30	
Moko drąsiai, atkakliai veikti	50	50	
Sustiprina pasitikėjimą savimi	45	55	
Padeda valdyti savo elgesį ir emocijas	40	55	5
Moko savarankiškai kritiškai vertinti nesėkmes	40	55	5
Moko savarankiškai ieškoti nesėkmių priežasčių	35	50	15
Moko saugoti žaidimo ir treniuočių aplinką	35	45	20
Ugdo gebėjimą ieškoti paramos ir priimti trenerių paramą	35	30	35
Ugdo gebėjimus numatyti savo elgesio padarinius	30	55	15
Ugdo gebėjimą ieškoti paramos ir priimti tėvų paramą	30	25	45
Ugdo saugaus elgesio įgūdžius	20	45	35
Ugdo gebėjimą ieškoti paramos ir priimti draugų paramą	20	40	40
Padeda įveikti stresą	20	40	30

13–14 metų futbolininkai išskyrė penkias svarbiausias futbolo treniruotėse ir varžybose ugdomas

vertybes. 80 % apklaustųjų mano, kad svarbiausia vertybė futbolininkams yra ištvermingumas, 60 % – darbštumas, 50 % – ryžtingumas, 45 % – atsakingumas. 40 % respondentų nuomone, futbolininkams svarbūs yra atsakingumas ir drąsa (žr. pav.). Ryški sportinei veiklai būdinga vertybinė orientacija.

Pav. Futbolo treniruotėse ir varžybose ugdomos svarbiausios vertybės (proc.)

4 lentelėje pateikti duomenys atskleidžia jaunųjų futbolininkų požiūrį į treniruotės procesą. 90 % apklaustųjų tiki, kad gali pasiekti gerų sportinių rezultatų, 75 % patenkinti turiningai leidžiamu savo laisvalaikiu, 70 % džiaugiasi turėdami mėgstamą užsiėmimą, 35 % teigia, kad tai padės jiems būti savarankiškesniems. 10 % mano, kad yra per dideli fiziniai krūviai, 5 % teigia, kad futbolo treniruotėse yra prastas aprūpinimas sporto reikmenimis.

4 lentelė

Požiūris į treniruotės procesą (proc.)

	Taip	Iš dalies	Ne
Tikiu, kad galiu pasiekti gerų sportinių rezultatų	90	5	5
Džiaugiuosi, kad turiningai leidžiu laisvalaikį	75	20	5
Džiaugiuosi, kad turiu mėgstamą užsiėmimą	70	30	
Manau, kad tai padės man būti savarankiškesniam	35	55	10
Kritiška, manau, kad per dideli krūviai ir sugaištu daug laiko	10	15	75
Manau, kad prastas aprūpinimas sporto reikmenimis	5	30	65

Tyrimo rezultatų aptarimas

Šiuolaikinė mokinių ugdomoji aplinka, jos turinys, formos yra sudėtingos, nes dėl vyraujančio informacinių technologijų dominavimo didelių protinių ir fizinių pastangų reikia ne tik pamokose, bet ir atliekant namų užduotis. Visa tai labai sumažina mo-

kinių buitinio ir sportinio judėjimo galimybes, konstatuojama mokinių fizinio aktyvumo stoka. Vienas pirmųjų šios problemos sprendimo etapų yra pasirinkti sporto šaką ir treniruotis skatinantys veiksniai.

Tinkamos sporto šakos pasirinkimas padeda spręsti egzistuojančią problemą (Žilinskienė, 2008; Gražulis, 2013; Radžiukynas, 2013). 13–14 metų mokinių, pasirinkusių futbolo, lengvosios atletikos treniruotes, nuomone, jie tapo sveikesni, prasmingai leidžia laisvalaikį, yra socialiai aktyvūs, atskleidžia savo sportinius gebėjimus, vyksta universalus jų asmenybės ugdymas. Tai patvirtina, kad mokinių sportinis judėjimas yra veiksminga saviraiškos ir saviugdros kryptis. Tikėtina, kad tolesni tokios krypties tyrimai paskatins ir sudomins mokinius, tėvus, futbolo žaidimas taps jų ne tik sportine, bet socialine, kultūrine vertybe. Tai argumentuotai atskleista ir kitų autorių tyrimais.

Vaiko potyriai sportinėje, edukacinėje ir gyvenimiškoje aplinkoje bei ryšys tarp vaiko ir jį supančių aplinkinių – trenerių, komandos draugų, tėvų arba vieno iš jų, globėjų, mokytojų, draugų, bendraamžių – daro poveikį ir formuoja vaiko vertybes, tikėjimą, pasitikėjimą, emocijas, požiūrius ir atsidavimą sportui, mąstymo procesams ir sprendimų priėmimui. Tai lemia norą dalyvauti sportinėje veikloje (Richardson, 2000; Richardson, Reilly, 2001).

Nustatyta, kad socialinė aplinka, tėvai, konkurencinga sporto varžybų aplinka ir išorinės socialinės vertybės formuoja ugdytinių emocijas ir patirtį, motyvuoja toliau daryti pažangą arba visiškai mesti sportą (Nache et al., 2005; Molinero et al., 2009; Garcia Calvo et al., 2010). Besiformuojanti futbolininko asmenybė vertinama kompleksiskai, jos sudedamosios dalys yra pasitikėjimas savimi, nerimo kontrolė, motyvacija, požiūris ir koncentracija (Morris, 1997). Pasitikėjimo savimi svarba jaunesniame amžiuje reikšminga siekiant individualių tikslų, o vyresniame amžiuje – komandinių (Munroe-Chandler, 2008).

12–16 metų jaunieji futbolininkai vertina laimėjimus, įgūdžių demonstravimą, naudingumą (įskaitant veikimą nesilaikant taisyklių, siekiant gauti naudą komandai), teisingumą (Cruz et al., 1995). Sportinėje veikloje egzistuoja instrumentinės, dorovinės ir sportinei veiklai būdingos valios savybės (Martišauskienė, 2004; Žilinskienė, 2008; Budreikaitė, Adaškevičienė, 2010).

Atrankos etape svarbią vietą užima socialiniai veiksniai – noras rinktis šią sporto šaką ir treniruotis (Radžiukynas, 2013; Gražulis, 2013), taip pat

antropometriniai duomenys (Reilly et al., 2000a; Stratton et al., 2004; Le Gall et al., 2008), judėjimo gebėjimai (Williams, Reilly, 2000; Little, Williams, 2006; Bisanz, Gerisch, 2008; Mosey, 2009; Le Gall et al., 2010) ir gebėjimas atlikti judesius su kamuoliu (Reilly et al., 2000b; Stratton et al., 2004).

Talentingų žaidėjų žaidimą lemia ir psichologiniai veiksniai (Morris, 2000). Taip pat svarbi besitreniruojančius futbolininkus veikianti aplinka, nemažas socialinių ir psichologinių veiksnių poveikis, lemiantis požiūrius, motyvaciją, poreikius, sportuojančiojo gerovę ir pasitraukimo iš sporto priežastis (Molinero et al., 2009), įgūdžių ugdymą, kompetencijos suvokimą ir vertinimą (Weigand, Broadhurst, 1998; Ommundsen et al., 2003, 2005; Nache et al., 2005; Stuntz, Weiss, 2009), vertybių formavimąsi (Cruz et al., 1995; Perenyi, 2008).

Manoma, kad vaikai labiau nori dalyvauti sportinėje veikloje, jei jų tėvai taip pat yra sportavę (Rowley, 1992; Kay, 2000), nors daugiau (42 %) apklaustų futbolininkų dalyvauti sportinėje veikloje apsisprendė patys, tik 33 % patarė tėvai, o 15 % apklaustųjų sprendimą pradėti sportinę veiklą lėmė bendraamžiai, mokytojai ir treneriai.

13–15 metų futbolininkams požiūriai, ketinimai, tikėjimas, įsitikinimai yra svarbūs prognozuojant pasitraukimą iš futbolo (Nache et al., 2005). Taip pat teigiama, kad jaunojo futbolininko kompetencija gali lemti jo pasitraukimą iš futbolo vyresniame amžiuje. Pagrindiniai ir lemtingi veiksniai, dėl kurių sportuojantieji pasitraukia iš komandinių sporto šakų, yra turėjimas kitų veiklų, antipatija treneriui, komandinės dvasios neturėjimas. Mažiau svarbūs veiksniai – amžiaus, atlygio, konkurencijos (Molinero et al., 2009).

Mūsų tyrimo duomenimis, daugumos „Ateities“ futbolininkų susidomėjimas futbolu ir futbolo treniruočių pradžia, lyginant su kitų autorių (Gražulis, 2013) tyrimais, nesiskyrė, 13–14 metų sportininkai susidomi ir pradeda treniruotis nuo 6–8 metų.

Futbolas yra specialus ugdomasis vyksmas, kurio pasirinkimą ir žaidimo veiksmingumą sąlygoja plati asmeninių ir sportinių kompetencijų raiška. Pasirinkimą skatina *žinios* apie futbolo žaidimą, varžybas, žaidėjų techniką, jo populiarumą, garsius futbolininkus, *vertybinė orientacija*, kurią sustiprina paties apsisprendimas, mažesnę įtaką daro treneriai ir tėvai.

Treniruotis labiausiai skatina: *sportinė vertybinė orientacija* – noras pakliūti į nacionalinę rink-

tinę, žinomą klubą, dalyvauti varžybose, įdomios treniruotės; *socialinė nuostata* – būti stipriam ir sveikam, laisvalaikį užpildyti turininga veikla, bendrauti, keliauti, noras būti gerbiamam ir žinomam; saviugdosa poreikis, kuris pasireiškia noru įgyti daugiau žinių, mokėjimų įgūdžių. Treniruotės procese tobulinami ir realizuojami *mokėjimai ir gebėjimai* sąžiningai ir atsakingai vykdyti užduotis, drąsiai ir atkakliai veikti, sustiprinti pasitikėjimą savimi, valdyti elgesį ir emocijas, sutelkti dėmesį ir jėgas. Taip pat ugdomi *gebėjimai* ieškoti tėvų, draugų, trenerių paramos, numatyti elgesio padarinius ir juos pašalinti. Treniruotės procese sustiprinama *nuostata ir vertybinė orientacija*, pagilinama žinios apie tai, kad futbolo treniruotės stiprina sveikatą.

Išvados

1. FM „Ateitis“ 13–14 metų futbolininkų pasirinkimą daugiausia lėmė jų pačių apsisprendimas, patiko futbolo varžybos, žaidėjų technika, garsių futbolininkų pavyzdys, sporto šakos populiarumas, patarė tėvai.

2. Treniruotis skatina sportiniai reprezentaciniai interesai; noras pakliūti į nacionalinę rinktinę, populiarių žinomą klubą, noras būti sveikam, stipriam, dalyvauti varžybose, bendrauti, įgyti naujų žinių ir įgūdžių, laisvalaikį užpildyti turininga veikla.

3. Sporto treniruotėse vyksta kryptinga ugdymoji veikla, stiprinanti sveikatą, ugdanti gebėjimą sutelkti dėmesį ir jėgas, mokanti drąsiai, atkakliai veikti, sąžiningai ir atsakingai vykdyti užduotis, stiprinti pasitikėjimą savimi, valdyti elgesį ir emocijas, savarankiškai kritiškai vertinti nesėkmes.

4. Futbolo treniruotėse ir varžybose kryptingai ugdomos ištvermingumo, darbštumo, ryžtingumo, atsakingumo vertybės, padedančios siekti gerų sportinių rezultatų, teikiančios pasitenkinimą turiniu laisvalaikiu, savarankiška veikla. Tai skatina norą tapti profesionaliu futbolininku.

LITERATŪRA

1. Bisanz, G., Gerisch, G. (2008). *Fussball: Kondition, Technik, Taktik und Coaching*. Meyer&Meyer Verlag.
2. Budreikaitė, A., Adaškevičienė, E. (2010). Sportuojančių ir nesportuojančių paauglių požiūris į vertybes ir jų prasmės suvokimą. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1(76), 13–20.
3. Cruz, J., Baixados, M., Valiente, I., Capdevila, L. (1995). Prevalent values in young Spanish soccer players. *International Review of the Sociology of Sport*, 30(3/4), 353–374.
4. Garcia Calvo, T., Cervello, E., Jimenez, R., Iglesias, D., Moreno Murcia, J. A. (2010). Using self-determination

theory to explain sport persistence and drop out in adolescent athletes. *Span J Psychol*, 13(2), 677–684.

5. Gražulis, D. (2013). *Asmeninių ir sportinių kompetencijų raiška jaunujų futbolininkų ugdymo(si) procese: Daktaro disertacija*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.
6. Gražulis, D., Radžiukynas, D. (2011). Asmeninės kompetencijos raiška jaunujų futbolininkų rengimo vyksme. *Sporto mokslas*, 2(64), 16–22.
7. Kay, T. (2000). Sporting excellence: a family affair? *European Physical Education Review*, 6, 151–169.
8. Le Gall, F., Carling, C., Williams, M., Reilly, T. (2010). Anthropometric and fitness characteristics of international, professional and amateur male graduate soccer players from an elite youth academy. *Journal of Science and Medicine in Sport*; doi: 10.1016/j.jsams.2008.07.004.
9. Little, T., Williams, A. G. (2006). Suitability of soccer training drills for endurance training. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20(2), 316–319.
10. Martišauskienė, E. (2004). *Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys: monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
11. Molinero, O., Salguero, A., Alvarez, E., Marquez, S. (2009). Reasons for dropout in youth soccer: a comparison with other team sports, Matricidad. *European Journal of Human Movement*, p. 21–30.
12. Morris, T. (1997). *Psychological skills training: An overview* (2nd Ed.). Leeds: British Association of Sport and Exercise Sciences.
13. Morris, T. (2000). Psychological characteristics and talent identification in soccer. *J Sports Sci*, 18, 715–726.
14. Mosey, T. (2009). High intensity interval training in youth soccer players – using fitness results practically. *Journal of Australian Strength and Conditioning*, 17(4), 49–51.
15. Munroe-Chandler, K., Hall, C., Fishburne, G. (2008). Playing with confidence: The relationship between imagery use and self-confidence and self-efficacy in youth soccer players. *Journal of Sports Sciences*, 26(14), 1539–1546.
16. Nache, C. M. M., Bareli, M., Perrin, C., Laurecelle, L. (2005). Predicting dropout in male youth soccer using theory of planned behavior. *Scandinavian Journal of Medicine Science in Sports*, 15, 188–197.
17. Ommudsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N., Miller, B. W. (2005). Peer relationships in adolescent competitive soccer: associations to perceived climate, achievement goals and perfectionism. *Journal of Sports Exercise*, 23(9), 977–989.
18. Ommudsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N., Miller, B. W. (2003). To social-moral functioning, sportpersonship and team perceptions. *Physiology of Sport and Exercise*, 4, 397–413.
19. Perenyi, S. (2008). *Value preferences of the physically active and non-active Hungarian youth population*. Prieiga per internetą: <www.idrottsforum.org/articles/perenyi/perenyi081029.html> [žr. 2014 09 21].
20. Radžiukynas, D. (2013). *Sportinis judėjimas ir jo valdymas: [monografija]*. Vilnius: leidykla „Edukologija“.
21. Reilly, T., Bangsbo, J., Franks, A. (2000a). Anthropometric and physiological predispositions for elite soccer. *J Sports Sci*, 18, 669–683.

22. Reilly, T., Williams, A. M., Nevil, A., Franks, A. (2000b). A multidisciplinary approach to talent identification in soccer. *J Sports Sci*, 18, 695–702.
23. Richardson, D. (2000). The influence of significant others in the development of talented young football players. Insight-the F. A. *Coaches Association Journal*, 4(3), 28–29.
24. Richardson, D., Reilly, T. (2001). Talent identification, detection and development of youth football players – sociological considerations. Human movement. *Polish Scientific Physical Education Association*, 1(3), 86–93.
25. Rowley, S. (1992). *Training of Young Athletes Study: Identification of Talent*. London: The Sports Council.
26. Stratton, G., Reilly, T., Williams, A. M., Richardson, D. (2004). *Youth Soccer: From Science to Performance*. Routledge. Study on training of young sportsmen/women in Europe.
27. Stuntz, Ch. P., Weiss, M. R. (2009). Achievement goal orientations and motivational outcomes in youth sport: the role of social orientations. *Psychology of Sport Exercise*, 10, 255–262.
28. Weigand, P. A., Broadhurst, C. J. (1998). The relationship among perceived competence intrinsic. Motivation, control perceptions in youth soccer. *International Journal of Sport Psychology*, 29(4), 324–338.
29. Williams, A. M., Reilly, T. (2000). Talent identification and development. *Journal of Sports Sciences*, 18(9), 657–67.
30. Žilinskienė, N. (2008). *Šuolininkų į aukštį sportinio rengimo skirtingais etapais optimizavimas: daktaro disertacija (07S)*. Vilnius.

EXPRESSION OF SPORT COMPETENCIES IN FOOTBALL PLAYERS AGED 13 TO 14 IN THEIR COMPETITIVE AND TRAINING ACTIVITIES

Assoc. Prof. Dr. Donatas Gražulis, Prof. Dr. Darius Radžiukynas, Šarūnas Beivydas
Lithuanian University of Educational Sciences

SUMMARY

The aim of the research was to establish expression of sport competencies in football players aged 13 to 14 (sport school “FM Ateitis”) in their competitive and training activities. The object of the research: football players aged 13 to 14 of sport school “FM Ateitis” (n=20). The methods: 1. Questionnaire interrogation. 2. Mathematical statistics. The statements, provided by football players aged 13 to 14 of sport school “FM Ateitis” in their questionnaire interrogation showed that factors of influence, which encourage participation in sport activity, along with training sessions enhance integral and universal development of sport competencies.

80 percent of the interrogated subjects responded that they gave great value on their willingness to play football, were attentive during training sessions (55%), were able to concentrate on the main task (65%), could maintain their attention at proper level during training session (50%), were determined to strive for goal till the end when fulfilling the coach-appointed tasks (75%), managed to provide critical approach to own actions during training sessions (60%) and competitions (55%); they gave very good evaluation on their activeness during training sessions (55%), friendly matches (65%) and official matches (75%). 55% of the respondents gave a very good evaluation on their health. Possessed knowledge on global situation in football was given high evaluation by half of the respondents (50%), on Lithuanian football situation – 40%.

The most distinct training stimulates the desire to get into the national team (85%), a popular club (75%), to participate in the competition (70%), to be healthy and strong (80%), to acquire new skills (70%), communication (50%), spend leisure time (55%), interesting training (55%), good relations with friends (45%), the future of wealth (50%).

Very good evaluation on defence and attack actions, as well as on improvisation of individual actions and improvisation on both group and team actions was provided by 10 to 30 percent of football players. Very high risk level was expressed by 30% of the players. The subjects demonstrated a very high level of self-confidence in family (70%), in life and school environment (60%), during training sessions (50%) and matches (50%), however, when performing the crucial shot, the very high level of self-confidence was demonstrated only by 10 percent of the respondents.

90 percent of the respondents stated being attentive in getting the coach appointed tasks. In their training sessions, all the interrogated players were striving to precisely follow and perform the movements, demonstrated to them. Only 10 percent of the respondents reported that they additionally addressed their coach for better cognition of the appointed tasks. 60 percent of the players were interested in the game technique of the best football players. 55 percent of respondents perfected their individual technique self-dependently and in self-supervised way. 40 percent of the players were learning from their teammates during

the training sessions. Even 95 percent of the respondents reported they were following the team game discipline during training sessions and competitions. In case of

failure, 75 percent of the players did not address their parents for assistance.

Keywords: football, young football players, special sport competencies.

Darius Radziukynas
Lietuvos edukologijos universiteto Sporto ir sveikatos fakulteto
Sporto metodikos katedra
Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius
El. paštas: darius.radziukynas@leu.lt
Mob. +370 651 25328

Gauta 2016-10-27
Patvirtinta 2016-12-05